

# DVA GLASOVA IZ BRATISLAVE: O SLOVAŠČINI IN SLOVENŠČINI V IZOBRAŽEVANJU NA SLOVAŠKEM – MILOSLAV VOJTECH IN SAŠA VOJTECH POKLAČ

---

**Miloslav Vojtech** (1973) je doktoriral na Filozofski fakulteti Univerze Komenskega v Bratislavi, kjer kot redni profesor predava slovaško književnost. Tudi raziskovalno se posveča problematiki zgodovine slovaške književnosti konca 18. stoletja in 19. stoletja, metodologiji literarne vede, zgodovini slovaške literarne historiografije in didaktiki slovaške književnosti. Je avtor številnih monografij, visokošolskih učbenikov in študij, med drugim *Od baroka do romantike* (2003), *Literatura, literarna zgodovina in literarnost* (2004), *Biedermajer v slovaški literaturi 19. stoletja* (2016) ter *Jan Kollár, zbrano delo* (2010). Od leta 2004 je urednik zbornikov *Studia academica Slovaca*, poletne šole slovaškega jezika in kulture pri Centru za slovaščino kot tuji jezik. Univerza v Ljubljani mu je konec leta 2020 podelila naziv častnega senatorja za izjemne zasluge pri širitvi slavističnih in slovenističnih študijev na Univerzi Komenskega v Bratislavi. Intervju, v katerem smo se med drugim pogovarjali o slovaški književnosti v primerjalni perspektivi in sistemskih težavah pri poučevanju materinskega jezika v slovaškem srednješolskem prostoru, je potekal poleti 2021 v Bratislavi.

**V svojem raziskovalnem in pedagoškem delu se v veliki meri posvečate obdobju začetka novejšje slovaške književnosti. Zakaj prav to obdobje in katere so glavne značilnosti tega obdobja na Slovaškem? V kolikšni meri je bila slovaška kultura vpeta v širši evropski prostor?**

Posvečam se književnosti od preloma 18. in 19. stoletja do konca 19. stoletja, torej gre za celoten literarni spekter od razsvetljenstva, klasicizma in predromantike

do realizma. Motivacija, da sem se posvetil temu obdobju, sega že v čas, ko sem pisal svojo diplomsko delo pri profesorju Viliamu Marčoku, ki je bil pionir pri raziskovanju novejšje slovaške proze in je leta 1968 izdal monografijo *Začetki slovaške novodobne proze*. Gre za obdobje, ki je bilo s strani literarnih zgodovinarjev pogosto spregledano in kjer je bilo še veliko neraziskanega. To me je spodbudilo, da sem se temu obdobju posvetil tudi na doktorskem študiju. Pri tej ključni temi sem ostal vse do danes.

Obdobje s konca 18. stoletja je za Slovake unikatno zlasti s komparativnega vidika, saj smo takrat dobili prvi roman. To je v primerjavi s sosednjimi in drugimi narodi relativno zgodaj. Naša literatura se je v obdobju zadnjih dveh desetletij 18. stoletja hitro razgibala in, če situacijo primerjamo s šestdesetimi in sedemdesetimi leti, opazimo tudi večjo intenzivnost: povečuje se število literarnih besedil, število avtorjev, ki objavljajo, obenem pa raste kakovost besedil in prihaja do estetizacije literarnega procesa. Slovaška književnost se je v tem času izrazito sekularizirala, se osamosvajala od različnih teoloških in religioznih konceptov ter po letu 1800 že pridobila značilnosti, ki so bližje tedanjim evropskim literaturam. Če so bili tuji vplivi do takrat zelo selektivni, osredotočeni zlasti na antične vzore in nemški kontekst, se je zdaj književnost začela odpirati tudi drugim impulzom iz tujine, povečalo pa se je tudi število prevodov iz angleške, ruske, francoske in drugih književnosti.

Ob osnovnih literarnozgodovinskih raziskavah se ukvarjam tudi z zgodovino literarne historiografije. Ne gre zgolj za refleksijo že omenjenega obdobja, temveč tudi za razvoj slovaške literarne zgodovine, ki ima prav tako svoje začetke v 18. stoletju, v delih P. Valaskega, B. Tablica, kasneje P. J. Šafárika in vse do J. Vlčka. Prav tako me zanima drugo prelomno obdobje pri nas, to je situacija po letu 1919, ko je bila ustanovljena Univerza Komenskega v Bratislavi. V okviru seminarja za slovansko filologijo se je začela v institucionalnih okvirih razvijati tudi literarna teorija in z njo literarnozgodovinske raziskave. Posvečal sem se imenom, kot sta A. Pražák, M. Pišút, tudi strukturalizmu, navedem naj M. Bakoša, pa tudi delu mlajših literarnih zgodovinarjev iz šestdesetih in sedemdesetih let 20. stoletja – med njimi J. Minárik, R. Brtán in drugi. Prav tako preučujem tekstološka vprašanja, torej delo z viri, z arhivskim gradivom, kar je danes aktualna in zelo pomembna tema. V svojem najnovejšem prispevku v slovenščini sem osvetlil adaptacijo češčine na Slovaškem v obdobju narodnega preporoda (*JiS* 2021, št. 2; op. a.). Zadnje področje, ki se mu osebno posvečam in seveda ni nezanemarljivo, pa je književna didaktika.

**O slovaški književnosti v Sloveniji ne vemo prav veliko, saj z njo redkeje prihajamo v stik. Kako vidite slovaško književnost doma in v svetu? Katere vrhunce slovaške književnosti velja izpostaviti?**

Omenil sem že prvi slovaški roman s konca 18. stoletja, ob njem pa naj iz tega obdobja izpostavim še izjemne epe Jána Hollyja, ki se je zgledoval pri tradiciji

antičnega pesništva, pri Homerju, Vergilu in drugih. Lahko rečemo, da gre za slovaškega Vergila, prototip avtorja 19. stoletja, ki je književnost dojemal ne le kot nekaj estetskega, temveč je bil mnenja, da bi morala literatura imeti zlasti narodnoreprezentativno funkcijo. Literarna tradicija je bila v tem obdobju zelo močna – književnost se ni pisala zgolj v zadovoljstvo bralca, temveč je morala bralca obenem tudi izobraževati in vzgajati, prvenstveno v narodnem duhu. Zavedati se moramo, da je bila slovaška kultura takrat vezana izključno na književnost, ostala kultura je bila namreč v glavnem internacionalne narave, uvožena z Dunaja in iz drugih kulturnih centrov. Literatura je torej opravljala reprezentativno naloge, se pravi to, kar je pisatelj in politik J. M. Hurban poimenoval kot »narodni duh, ki se je rodil iz slovaškega okolja, ki izvira iz slovaških dolin in gora«. Slovaški pesniki Sládkovič, Botto in Hviezdoslav so v 19. stoletju vnesli diskurz, s katerim so se želeli kosati z avtorji svetovnega formata in dokazati, da je slovaški jezik prav tako enakopraven – čeprav gre za jezik majhnega naroda, je dovolj mogočen, da so v njem lahko izražene enako privzdignjene in plemenite teme kot v jezikih drugih svetovnih narodov.

Po letu 1918, ko narodnoreprezentativna vloga ni bila več najpomembnejša, je v ospredje stopila estetska vloga. V času nastanka prve Češkoslovaške republike je sledila težnja po evropeizaciji književnosti in z njo usmeritev v avantgardo. Tudi v tem obdobju je znana vrsta slovaških avtorjev, obenem pa je zelo pomembno, da se je slovaška književnost takrat začela bolj sistematično prevajati v tuje jezike, kar je omogočilo boljšo dostopnost in njeno prepoznavnost v drugih državah. Med obema vojnoma je postal literarni prostor na Slovaškem zelo strukturiran, zapleten in večplasten. Če je bilo do konca 19. stoletja še mogoče slediti postopnosti med obdobji, kjer je eno obdobje lahko trajalo tudi več kot sto let, so se prehodi zdaj dinamizirali, nastalo je veliko t. i. *-izmov*. Sama dinamika dobe je narekovala zapleten razvoj, saj je v 40. letih potekala druga svetovna vojna, nastala je samostojna Slovaška republika, sledila sta povojna obnova Češkoslovaške republike ter komunistični puč ... Po letu 1948 pa se z nastopom komunistične doktrine srečujemo tudi s fenomenom, ko so avtorji začeli »obračati plašč po vetru«. Nadrealist je denimo z danes na jutri postal socialistični realist. Srečujemo se z rupturami, kjer je bil literarni razvoj močno razkosan prav z različnimi prelomnimi zgodovinskimi dogodki. Vse to je spodbudilo nastanek številnih disidentskih gibanj v letih po vojni, avtorji pa so emigrirali tudi po letu 1968.

**Namenimo nekaj besed še slovaščini in slovaški kulturni identiteti. Kot predavatelj, raziskovalec, pa tudi član maturitetne komisije in drugih strokovnih odborov imate možnost širšega vpogleda v današnji položaj književnosti na Slovaškem. Kako bi ovrednotili položaj književnosti v slovaškem šolstvu in v javnem življenju? Kako osrednja filozofska fakulteta dojema slovaški jezik in kulturno identiteto?**

Naša univerza in naša fakulteta sta najstarejši univerzitetni ustanovi na Slovaškem, ustanovljeni sta bili leta 1919, neposredno po nastanku Češkoslovaške

republike. Od samega začetka je bila glavna naloga filozofske fakultete vzgajati inteligenco in tudi prve slovaške srednješolske učitelje na Slovaškem. Kot vemo, je bila situacija na področju šolstva na Slovaškem pred letom 1918 izrazito slaba. Po Apponyijevih ogrskih šolskih zakonih iz leta 1907 na Slovaškem namreč ni obstajala več niti ena osnovna šola s slovaškim učnim jezikom. Osnovno šolstvo je bilo *de facto* likvidirano in madžarizirano, vse tri slovaške gimnazije, ki so bile ustanovljene v 19. stoletju, pa so bile s strani ogrske vlade ukinjene že leta 1874. Letnica 1918 se torej dojema kot odrešitev in mejnik tudi na tem področju, saj bi bila brez nastanka Češkoslovaške republike pod vprašajem tudi prihodnost slovaškega naroda kot takega. V dvajsetih letih obstoja prve republike je filozofski fakulteti uspelo vzpostaviti mrežo slovaških gimnazij in srednjih strokovnih šol, mnogo kasneje pa je sodelovala tudi pri ustanovitvi drugih visokih šol in na ta način odločilno pripomogla k razvoju šolstva.

Glede vloge kulture in književnosti v družbi in njenem položaju v šolskem sistemu lahko rečem, da gre še vedno za pomembno zadevo, namreč za narodni jezik in narodno književnost, ki imata osrednjo vlogo. Problemi pa se kopičijo zlasti ob neprestanem eksperimentiranju na področju šolstva, takšni so denimo večkratni nesistemski poskusi reform. Kot primer naj navedem reformo iz leta 2008, ko se je reformiral srednješolski sistem poučevanja književnosti. Odpravljen je bil namreč literarnozgodovinski model poučevanja književnosti, književnost se torej ni več poučevala na klasični način od antičnih avtorjev do sodobnosti, tega je zamenjal model, ki je dajal prednost žanrsko-zvrstnemu poučevanju. Poučevalo se je torej na način, da so se srednješolci najprej en mesec učili o romanu, potem nekaj tednov o kratki zgodbi, potem o komediji, kar pa je bilo postavljeno zelo nesistemsko. Kmalu se je ugotovilo, da so učitelji s takšnim sistemom nezadovoljni, zato smo se po nekaj letih vrnili nazaj k preizkušenemu modelu.

**Kakšno pa je razmerje pri poučevanju med jezikom in književnostjo v srednjih šolah? V Sloveniji se je pred nekaj leti govorilo o delitvi ur pri poučevanju slovenščine, in sicer na poučevanje jezika in poučevanje književnosti. So tudi pri vas podobne ideje, se je kaj takega uvajalo v prakso?**

Da, tudi pri nas so bile podobne težnje, zlasti nekako po letu 2000. Takrat so želeli na novo razporediti izobraževalna področja v šolstvu in jih povezati v različne sklope. Jezik bi bil pri tem uvrščen na področje, povezano s komunikacijo – govorilo se je o »jeziku in komunikaciji«, književnost pa naj bi bila priključena k umetnosti. Bila je torej jasno izražena težnja po delitvi, kar pa nam je zmeraj nekako uspelo preprečiti, zlasti z argumentom, da sta jezik in književnost v okviru nacionalne kulture nedeljiva elementa. Književnost je namreč jezik v njegovi estetski funkciji, torej jezikovna realizacija.

**Kakšen pa je obseg ur za slovaški jezik in književnost danes? Se je tako kot v Sloveniji glede na splošno težnjo po redukciji učnih ur in obsega učnega gradiva pri nekaterih predmetih o tem govorilo tudi pri vas? Dejstvo je, da**

**se bralne navade spreminjajo, nekatere politike pa želijo biti vsečne z reformami, kjer bi se na primer ukinilo domače branje ali pa zmanjšal obseg književnosti.**

Tako imenovano obvezno branje je druga občutljiva tema. Pri nas je opredeljeno v dokumentu *Državni izobraževalni program*, v katerem je naveden izčrpen seznam del obveznega branja. Poudariti moram, da učitelji z njim niso zadovoljni in zahtevajo večjo svobodo pri izbiri, saj gre za res ponesrečen in problematičen izbor. Na seznamu so denimo tudi takšna besedila, ki niso prilagojena starosti in so kdaj celo pretežka za dijake. Gre za problem, ki se ga zavedamo in o katerem se neprestano pogovarjamo, hkrati pa se na žalost nikamor ne premaknemo.

Glede obsega je v osnovnih šolah dodeljeno število ur za slovaščino in književnost ustrezno, bolj problematična pa je situacija na srednjih šolah. Izpostaviti velja, da na Slovaškem v primerjavi s Slovenijo obstaja zgolj en izobraževalni program za celoten srednješolski sistem. Nimamo torej različnih kurikulumov za srednje strokovne šole in gimnazije, kar predstavlja velik problem, na katerega neprestano opozarjamo. Državni pedagoški inštitut (v letu 2022 preimenovan v Nacionalni inštitut za izobraževanje in mladostnike; op. a.) in ministrstvo za šolstvo, ki sta zadolžena za to področje, ustaljenega sistema ne želita spreminjati, kar se utemeljuje z dejstvom, da v obeh primerih dijaki opravljajo splošno matura, ki ima enako težo, zato bi ta matura torej morala biti enakovredna. Zagovarjajo torej prepričanje, da gre v primeru dijakov srednjih poklicnih šol in gimnazij za enako raven in obseg znanja, kar pa seveda ni res. V praksi imata gimnazijec in dijak srednje ekonomske ali pa prometne šole drugače urejeno izobraževanje. Če se ponovno vrnem k samemu številu ur na srednjih šolah, je obseg ur denimo že na gimnazijah nizek – gre za skupaj tri ure jezika in književnosti na teden. Obenem sicer obstaja mehanizem, ko ima ravnatelj šole na voljo tudi t. i. proste ure, ki jih lahko po svoji izbiri porazdeli med različne predmete, kar je v nekaterih primerih prav slovaščina, spet v drugih pa naravoslovni predmeti. Obenem učitelji slovaščine kolektivno vztrajno pozivajo in ponavljajo, da zaradi velikega obsega učnega gradiva potrebujejo tudi to dodatno četrto uro na teden. Morda naj še navedem, da ima predmet slovaški jezik in književnost enako število ur kot tuji jezik, kar je še ena od travm, ki že nekaj let teži učitelje slovaščine in nam je nikakor ne uspe razrešiti.

**Kako pa se na Slovaškem posvečate vprašanju zastopanosti manj znanih oz. manj izpostavljenih književnosti v kanonu svetovne književnosti pri srednješolcih? Kakšen je pravzaprav literarni kanon: gre za kanon po Bloomu ali pa se v njem pojavljajo tudi regionalne književnosti, mogoče v obliki priporočeneega, izbirnega branja?**

Literarni kanon svetovne književnosti pri nas je zelo konvencionalen, rekel bi, da celo precej problematičen. Na eni strani so prisotna emblematična besedila slovaške književnosti, od svetovne književnosti pa angleška, nemška, francoska, ruska besedila ter nekaj ameriške književnosti iz 20. stoletja. Absolutno pri tem umanjka

poznavanje besedil naših sosedov, mislim, da celo ni več niti enega besedila iz češke književnosti, da sploh ne omenjam madžarske ali pa ukrajinske književnosti, kljub temu da na Slovaškem živi kar polmilijonska madžarska manjšina. Tudi sam pojem avstrijske književnosti za nas ne obstaja, čeprav vemo, da ima avstrijski literarni kontekst velik pomen za naš prostor. Avstrijska moderna in avstrijska književnost 19. stoletja je na nas vplivala bolj kot pa na primer francoska književnost. Podobno je tudi s poljsko književnostjo, ki je velikanska, in na primer imena, kot so A. Mickiewicz, H. Sienkiewicz ter številni drugi avtorji, našim dijakom danes ne pomenijo nič.

**Je problem zlasti v tem, da je bil kanon postavljen že pred mnogo leti in se skozi čas ni posodabljal? Katera institucija je pravzaprav odgovorna za koordinacijo in spreminjanje literarnega kanona na Slovaškem ter kako deluje?**

Osrednji organ, odgovoren za sprejemanje učnih načrtov, je Državni pedagoški inštitut, ki je del ministrstva za šolstvo in ga tudi upravlja. Vodstvo omenjenega inštituta je tako v večini primerov na žalost odvisno od rezultatov volitev. Obenem na Slovaškem obstajajo tudi stanovska združenja, že več let sem na primer aktiven član Slovaškega združenja učiteljev, kjer vsako leto vztrajno opozarjamo na pereče probleme.

Med najaktualnejšimi problemi je v prvi vrsti zlasti splošen pritisk, da bi se zreducirali učni programi, pri čemer se poudarja, da ne potrebujemo dejstev, temveč večšine – to, kar bomo potrebovali »v življenju«. Na ta način se vse, kar je povezano z umetnostjo in kulturo, marginalizira. Vseeno pa mislim, da se vse več ljudi zaveda deficita in upada kakovosti na ta račun, kar je razvidno tudi iz lestvice uspešnosti, na primer pri PISA testiranju, zlasti pri bralni pismenosti. Prav na tem področju moramo nujno nekaj ukreniti, pri čemer pa gre v odločilni meri za delo z besedili, za samo branje, kar je seveda neločljivo povezano s predmetom slovaški jezik in književnost.

**Tako kot v Sloveniji ima tudi na Slovaškem dolgo tradicijo poletna šola slovaškega jezika za tujce, pri kateri sodelujete že več kot 20 let. Gre za daljnosežen projekt, zato bi veljalo izpostaviti, kakšen je njegov doprinos doma in v tujini, ter predstaviti, kakšni so sodobni izzivi, s katerimi se soočate.**

Poletna šola slovaškega jezika Studia Academica Slovaca (SAS) že od svojih začetkov v letu 1965 pa vse do danes zagovarja idejo, da je poučevanje jezika nujno povezano s spoznavanjem kulture. Poletne šole SAS torej ne organiziramo kot klasične šole jezika, temveč zmeraj obstaja tesen preplet s književnostjo, umetnostno zgodovino, zgodovino mišljenja, pa tudi s politologijo, sociologijo in mnogimi drugimi področji. Na poletno šolo prihajajo študenti slovakistike s tujih univerz in posamezniki, ki se šele želijo spoznati s slovaščino, imajo veselje do jezika ali pa jih s Slovaki vežejo družinske vezi. Skupina, ki se vsako leto veča, je skupina prevajalcev in tolmačev pri Evropski komisiji. Kdor je prišel prvič, je želel priti

ponovno, prihaja pa tudi do prijetnih situacij, ko na poletno šolo pridejo tudi že otroci udeležencev iz sedemdesetih in osemdesetih let minulega stoletja.

Po drugi strani Studia Academica Slovaca, ki deluje kot center za slovaščino kot tuji jezik, prav tako izvaja celoletne aktivnosti. Gre za program Slovakistični študiji, ki je organiziran kot štipendijski program in ga podpira slovaško ministrstvo za šolstvo. Program ponuja možnost tujim študentom, ki študirajo slovaščino na univerzah v tujini, da pridejo na našo fakulteto za en semester ali pa celo študijsko leto in se tukaj udeležijo različnih predmetov. Te si lahko izberejo ne le iz palete jezikovnih in kulturoloških predmetov, temveč iz ponudbe cele univerze, zato lahko vsakdo najde kaj zase.

**Povezani pa ste tudi s slovenskim prostorom in ste poznavalec slovenske književnosti, kar se zrcali v mnogih člankih in souredniškem delu. Kakšen pa je bil pravzaprav vaš prvi stik s slovenščino, je bil to Prešeren?**

Če sem odkrit, mislim, da mojega prvega stika s slovenščino ni predstavljal Prešeren, temveč sodobna slovenska književnost. Prvič sem se s slovensko književnostjo srečal ob študentskih prevodih, ki jih je uredila lektorica Saša Poklač in sem jih kot slovakist pomagal lektorirati. Šele kasneje sem začel postopoma in bolj sistematično raziskovati slovensko književnost in zgodovino, ko sva se skupaj s Sašo, tedaj že mojo soprogo, začela posvečati še drugim temam, kjer sem prišel v stik tudi s starejšimi obdobji slovenske književnosti.

Priznati moram, da preden sem začel spoznavati slovenščino in Slovenijo na študentskih ekskurzijah, ki sem se jih udeležil v vlogi spremljevalca, je bil zame ta svet bolj kot ne neznan. Kot študent slovakistike sem študiral poljščino, saj smo si kot obvezen izbirni predmet morali izbrati še en slovanski jezik, v osnovni in srednji šoli pa sem se učil tudi rusko. Spomnim se, da smo takrat prostor slovanskega juga zaznavali kot enoten prostor Jugoslavije, nismo razločevali, ali gre za Slovenca, Hrvata, Srba, temveč smo govorili, da gre za Jugoslovana. Torej podobno kot se je o nas govorilo, da smo Čehoslovaki. Razlike smo začeli opazovati šele v času, ko se je začel razpad Jugoslavije, takrat smo postali bolj pozorni in ugotovili smo, da gre za regijo z velikimi razlikami.

**Ste avtor več člankov, tudi v soavtorstvu s Sašo Vojtech Poklač, ki se posvečajo raziskovanju slovenske književnosti in kulture. Nam lahko na kratko približate raziskovalna področja in motivacijo, da ste izbrali prav te teme?**

Teme, ki sva se jim posvečala s Sašo, so bile v glavnem rezultat najinih pogovorov. Praviloma sem, ko sem se posvečal kakšni slovakistični temi, želel ob tem izvedeti, kako je to bilo drugje, tudi v Sloveniji. Ti najini pogovori so obrodili različne impulze, ki so me pripeljali k slovenskemu gradivu. Tako je bilo na primer pri raziskovanju balad, ki jih je napisal nemški pesnik Gottfried August Bürger, in prevodov, kjer sem našel zanimive povezave. Najprej sem raziskoval povezave

med Bürgerjem in slovaškim pesnikom Tablicom, potem pa sem raziskovanje razširil še na Prešerna. To je torej nastajalo spontano, lahko rečemo tudi povsem po naključju. Večkrat so na raziskovanje prav tako vplivale različne obletnice: ob delu Jozefa Ambruša, enega najboljših slovaških prevajalcev slovenske književnosti, sva se s Sašo posvečala še prevodom Cankarja in prevodom slovenske poezije v prvi polovici 20. stoletja.

**Univerza v Ljubljani vam je podelila naziv častnega senatorja za izjemne zasluge pri širitvi slavističnih in slovenističnih študijev. Gre za veliko čast in hkrati tudi odgovornost, zlasti pri ohranjanju in poglobljanju slovensko-slovaških odnosov. Kako vidite povezovanje med slovensko in slovaško univerzo ter kakšne so možnosti sodelovanja v prihodnosti?**

Ja, bil sem res zelo počaščen, ko sem izvedel, da mi je Univerza v Ljubljani podelila ta naziv. Menim, da se moramo v prvi vrsti truditi zlasti za to, da ohranimo že ustvarjeno tradicijo sodelovanja, da bi na obeh univerzah ohranili možnost študija manjših jezikov. To je zelo pomembno poslanstvo. Naša fakulteta je na primer edina, ki na Slovaškem ponuja možnost študija slovenščine, in gre torej za nekaj, kar nas dela specifične in edinstvene. Danes je slovenistika del dveh študijskih programov, Srednjeevropski študiji in Slovanski študiji, obenem pa je možno slovenščino izbrati tudi kot izbirni in drugi slovanski jezik. To bi želeli ohraniti. V prihodnje pa želimo poglobiti sodelovanje, mogoče z novimi skupnimi študijskimi programi, z dvojnimi diplomami in s tem dodati svoj del k internacionalizaciji visokošolskega izobraževanja. V prihodnje vidim možnost, da bi lahko organizirali tudi skupne seminarje, začeli z novimi skupnimi uredniškimi projekti ali pa se zgolj vrniti k temu, kar je tukaj že bilo, ko smo na primer izdali skupen zbornik ob 90. letnici obeh univerz. Zelo dobro so se v zadnjih letih prijele tudi študijske izmenjave v okviru programa ERASMUS+, pogosto k nam na filozofsko fakulteto prihajajo komparativisti, kar je res dobro zaživelo, med sabo pa sodelujeta tudi katedri etnologije in politologije, kar pomeni, da je teh povezav zagotovo več.



**Saša Vojtech Poklač** (1977) je učiteljica slovenskega jezika in kulture na Filozofski fakulteti Univerze Komenskega v Bratislavi od leta 2002. Po diplomu iz slovenistike na Univerzi v Ljubljani je doktorirala s področja dialektologije. Je avtorica in soavtorica številnih visokošolskih učbenikov, priročnikov in antologij slovenščine kot tujega jezika. Raziskovalno se posveča slovenski dialektologiji, frazeologiji, zgodovini slovenskega jezika, bilingvizmu, poučevanju slovenščine kot tujega jezika ter slovensko-slovaškim literarnim in kulturnim odnosom. Leta 2017 je prejela priznanje Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani za pedagoško delo. Leta 2022 ji je bila podeljena rektorjeva nagrada Univerze Komenskega v Bratislavi za izjemno pedagoško delo in popularizacijo slovenskega jezika, literature in kulture na Slovaškem. O poučevanju in položaju slovenščine v Bratislavi, tudi v univerzitetnem prostoru, smo se pogovarjali poleti in pozimi leta 2022 v Ljubljani.

**Že dvajset let poučujete slovenščino na Filozofski fakulteti Univerze v Bratislavi. Koliko se slovenščina kot uradni jezik Evropske unije pridružuje drugim jezikom, manjšim, pa vendarle prisotnim v tem prostoru? Je še kaj prostora za slovenščino? Zakaj se študenti odločijo za študij slovenščine?**

Študenti, ki prihajajo na slovenistična predavanja, večinoma ne poznajo Slovenije. Mogoče ima kdo od njih kakšne prijatelje v Sloveniji, gre torej zgolj za poznanstva, večina pa o Sloveniji ne ve prav veliko. Dojemanje slovenščine kot eksotičnega jezika, kot nekaj nepoznanega, neznanega, kar zaznamam pri študentih, je lahko včasih zelo problematično. Pomembno je, da študente že na samem začetku pridobim na svojo stran. Vprašanje seveda je, na kakšen način. Spoznala sem, da zagotovo ne tako, da se že na začetku pohvalim, da ima slovenščina dvojino, kar v stiku s tujci zelo radi izpostavljamo in smo na to res ponosni. Kot zelo dober uvod v študij slovenščine se vedno znova izkaže predstavitev izbranih lažnih prijateljev (*otrok, hrup, kruh, prt, Slovenka* ...), s katerimi ustvarim atmosfero, ki študente navduši in jim da občutek, da pravzaprav nekaj že znajo, hkrati pa se lahko nasmejijo. In že ta prva ura je pomembna, semester se sicer res že začne, študentke in študenti pa imajo nato še dva tedna časa, da si dokončno izberejo predmete, ki jih bodo obiskovali. Učitelj jih mora v teh dveh tednih prepričati, da je to smiselno, da je to prijetno, zabavno, koristno in da bodo mogoče v prihodnosti dobili službo. Vzdušje mora torej biti sproščeno, drugače bodo študenti zbežali. Je pa kasneje nekoliko bolj zahtevno, saj se ponavadi ustrašijo, ko izvedo, da ima slovenščina dvojino. Njihova prva misel je: »zdaj pa bo spet nekaj težkega, še nekaj več se bom morala/moral naučiti.« Ampak mislim, da jih je le treba prepričati, da res ne gre za nek velik problem. Podobno kot je to pri končnicah, pri katerih so zelo očitne interference, jim kar nekaj težav povzroča raba preteklika in pogojnika. Mojo motivacijo pri tem predstavlja izziv, kako odpraviti njihove napake. Priznam, da žal še nisem našla recepta. Mogoče še nekaj besed o možnostih zaposlitve – tudi slovenska podjetja, ki delujejo na Slovaškem, me obveščajo, če je kakšno delovno mesto, ki bi bilo primerno za naše diplomante. Nazadnje ko sem na slovaškem zaposlitvenem portalu preverjala možnosti zaposlitve s slovenščino, sem ugotovila, da je bilo kar osem ponudb za delo, kar pa je že kar velika motivacija.

Kar zadeva vključevanje slovenščine v neko širšo skupnost jezikov, pa si zelo želim in prizadevam, da bi bila slovenščina kar se da prepoznavna, ne le na fakulteti in univerzi, temveč tudi širše med Slovaki. Zato je treba po mojem mnenju že precej zgodaj začeti seznanjati otroke s Slovenijo in slovenščino, mogoče že v osnovni šoli. S tem namenom smo začeli obiskovati osnovne šole, kjer smo organizirali kratke tečaje slovenščine, kasneje pa smo se ob mednarodnem dnevu čebel povezali še s slovaškimi čebelarji, vse seveda v sodelovanju z našim veleposlaništvom. V okviru tega sodelovanja je bila prevedena knjižica Marjana Mančka o Čebelici Medki, ki je zelo priljubljena med slovaškimi otroki. In resnično gre za eno zelo zanimivo in lepo sodelovanje. V zadnjih dveh letih, če ne že več, pa se pojavljamo tudi na prireditvah ob Evropskem dnevu jezikov, t. i. sejmič jezika, ki vsakoletno potekajo konec septembra in jih organizira Evropska komisija na Slovaškem. Tudi letos, ko je predstavitev v Košicah, smo se odzvali njihovemu vabilu in pripravili ure slovenščine za osnovnošolce in srednješolce. Veliko držav ima v Bratislavi kulturne inštitute, Španci imajo Cervantesov inštitut, potem Goethejev inštitut, pa Italijani, Poljaki imajo resnično velik inštitut in Madžari, Francozi, Čehi, Rusi, Bolgari ... Mi nimamo takšnega inštituta, smo pa Slovenci na Slovaškem prepoznavni, kar je zelo prijeten občutek in na kar sem tudi ponosna. Ko se predstavljamo na različnih prireditvah, vedno pritegnemo veliko obiskovalcev in ti lahko vidijo, da delamo dobro, ne glede na to, da imajo številne države veliko več sredstev, s katerimi lahko izvedejo precej večje projekte kot mi. Ponavadi obiskovalce na takšnih dogodkih na stojnicah poskušamo nagovoriti na kar najbolj zanimiv način, kar nam uspeva tudi s pomočjo različnega gradiva. Omeniti velja slikovne kartice Slika jezika, ki so nastale na Centru za slovenščino kot drugi in tuji jezik. Pravzaprav jih učimo osnovne stvari, npr. kako se imenujejo živali in prevozna sredstva, ali pa besedišče, povezano s hrano in pijačo. Na stojnici načeloma ni veliko časa, da bi se naučili še kaj več. Je pa možnost za prvi stik s slovenščino ali pa predstavitev Slovenije, kar pritegne mnogo ljudi.

Poleg tega sem lani začela sodelovati s Slovaškim pedagoškim inštitutom (lahko bi potegnili vzporednice s slovenskim Zavodom za šolstvo), od koder prihajajo vse metodološke smernice za osnovnošolske in srednješolske programe. Tudi letos so me povabili, da bi pripravila kaj o Sloveniji in slovenščini. Predstavitve sicer poteka na daljavo, ampak se tega udeleži zelo veliko dijakov in šol. Po eni strani je to izobraževanje za učitelje – lani sem jim predstavila, kako sem se spopadala z učenjem na daljavo, kar je bilo zelo pozitivno sprejeto. Po drugi strani pa gre za delavnice: za učence sem lani in letos pripravila predstavitev Slovenije, prav tako pa tudi hitri tečaj slovenščine, za dijake pa delavnico, v kateri sem jim približala lažne prijatelje v slovenščini in slovaščini. Trdim lahko, da je torej na slovaškem zemljevidu jezikov zagotovo prisotna tudi slovenščina.

**Študijski program Srednjeevropski študiji, v katerega je vključena slovenščina, na Univerzi Komenskega v Bratislavi deluje že več kot 10 let in zelo pomembno se zdi, da so v tem času nastali tudi priročniki in prevodne**

**antologije, kar seveda dviguje nivo pa tudi prestiž slovenščine na fakulteti. Kakšen je danes položaj slovenščine, kako bi ocenili raven študentov in rezultate študija – so se vaša pričakovanja izpolnila?**

O knjigah in priročnikih naj poudarim, da je to gradivo nastajalo ves čas mojega delovanja v Bratislavi, pomembno pa se mi zdi, da je gradivo potem izdano na enem mestu, kjer je predstavljeno bodisi v obliki skript bodisi kot visokošolski učbenik. Čutila sem potrebo, da imajo študenti na voljo nek priročnik, kjer so zbrane osnovne fraze, ki jih imamo v slovenskem jeziku, skupaj z besediščem, ki ga spoznavajo na lektoratu in jezikovnih vajah – prav s tem namenom je nastal jezikovni slovaško-slovenski priročnik, ki ga uporabljajo ne le študenti, temveč tudi širša javnost. Priročnik je takrat nastal v obdobju še pred vsemi komercialnimi priročniki, ki so kasneje izhajali za različne jezike. Kar pa se tiče literature, se mi je od samega začetka zdelo zelo pomembno, da študenti prevajajo, da se poglobijo v jezik. Ko bodo prišli na trg dela, kjer bodo morda prav prevajalci, je pomembno, da pridejo z nekim izdelkom. Že od samega začetka sem torej spodbujala študente, pa četudi niso prvenstveno študirali slovenščine, da pripravimo in izdamo književne prevode. Najprej so bile to Lainščkove pravljice, ob slovenskem predsedovanju Svetu Evropske unije leta 2008 smo izdali Frančičeve pravljice za otroke in mladostnike, nato pa je pod okriljem programa Slovenščina na tujih univerzah pri Centru za slovenščino kot drugi in tuji jezik potekal projekt Svetovni dnevi slovenske literature in takrat je izšla tudi prevodna antologija. Bili smo zelo pridni, delovni, besedila so prevajali ne le študenti, ki so takrat študirali, temveč tudi tisti, ki so študij že zaključili. Rezultat pa je zelo lepa *Antologija sodobne slovenske književnosti*. To je hkrati tudi študijsko gradivo, ki ga uporabljamo na prvi stopnji, ko študenti še ne znajo slovenščine tako dobro. Tudi za prvo stopnjo Slovanskih študijev predstavlja delo z besedili enega ključnih segmentov, kjer pa se poglobimo v besedila, ki jih beremo v slovenskem jeziku in jih potem prevajamo v slovaščino, tako da so študenti ves čas v stiku s slovenščino. Čeprav je težje, začnemo pri študiju s starejšo književnostjo. Pomembno se mi zdi, da imajo študenti možnost vpogleda, kako se je po eni strani razvijala literatura in tudi jezik. Spoznajo, da se je sodobni jezik, ki ga študirajo, v različnih obdobjih razvijal na različne načine. Seveda pa pri učenju jezika uporabljamo predvsem učbenike, ki so nastali na Centru za slovenščino kot drugi in tuji jezik, in sledimo načrtanemu programu, ki je prav tako nastal pod njihovim okriljem.

**Poleg tega uporabljate sodobnejše priročnike, na primer e-gradivo, naj omenimo tudi novo zbirko *Stopenjska berila*, kjer je med drugim izšel Martin Krpan. Kakšni so še izzivi pri tem uredniškem ali pa učbeniškem gradivu?**

Mislim, da ima slovenščina kot drugi ali tuji jezik zelo dobro infrastrukturo. Glede na to, da smo med manjšimi jeziki, menim, da imamo dobro pokrite vse jezikovne ravni – od A1 do C1 in celo višje. S temi učbeniki in delovnimi zvezki ter priročniki se resnično lepo in dobro dela. Tudi študenti radi pohvalijo, da gre za zaokroženo celoto od samega začetka, kjer hitro spoznajo, kako so strukturirani, kako lahko

napredujejo in si z gradivom tudi pomagajo, seveda s pomočjo učitelja. Kar se tiče e-gradiva, pa se poslužujemo gradiva, ki je nastalo v okviru projekta Svetovni dnevi slovenske kulture, ki smo ga pripravljali učitelji slovenščine na tujih univerzah in se dopolnjuje, aktualizira vsako leto. To gradivo je uporabno, predvsem za kulturološke predmete. V tem času v okviru projekta Stopenjsko branje na Centru za slovenščino kot drugi in tuji jezik nastaja še nova serija prirejenih slovenskih literarnih besedil, ki so namenjena učencem slovenščine kot drugega in tujega jezika. V prvih knjižicah bodo predstavljeni slovenske junakinje in slovenski junaki, kot so Martin Krpan, Lepa Vida, Desetnica, Povodni mož, Kralj Matjaž, Erazem Predjamski, sama pa sodelujem pri pripravi besedila o Veroniki Deseniški.

**Slovenščina oziroma slovenistika, nasploh slovenska znanost in stroka, so danes prepletene tudi v okviru drugih kateder – ob slavistiki še na primer na etnologiji in zgodovini. Je torej čutiti, da se slovenska znanost in kultura uveljavljata tudi med slovaškimi raziskovalci?**

Sodelovanja je veliko več, kot se zdi, čeprav velikokrat niti nimamo vseh teh informacij. Večkrat se obrnejo name kolegi z drugih oddelkov, nazadnje na primer z umetnostne zgodovine, kjer jih je zanimalo, kje bi lahko izvedeli več o slovenskem slikarju I. Žaboti, ki je uspešno deloval na Slovaškem. Sodelovanje je zagotovo odlično zastavljeno z oddelkom za etnologijo, ker imajo tudi sami že ustvarjene dobre povezave s filozofsko fakulteto v Ljubljani. Tudi z zgodovinarji smo že sodelovali, pa so se zaradi kadrovskih zadev, ko so ljudje odšli drugam, stvari malo spremenile. Bi pa rekla, da so povezave zelo močne, verjetno ne samo v humanistiki, ampak tudi v naravoslovju ali pa tehniki, obenem pa menim, da je sodelovanje na visokem nivoju.

**Pred kratkim ste na Filozofski fakulteti Univerze Komenskega obeležili 30. obletnico sistematičnega poučevanja slovenščine s slovenskimi lektorji, kar je občudovanja vredno obdobje. Kaj vam je kot visokošolski učiteljici ostalo v spominu in vam je zelo pri srcu?**

V četrtek, 20. oktobra 2022, smo v prelepi secesijski dvorani Filozofske fakultete Univerze Komenskega v Bratislavi obeležili pomemben jubilej. Na prireditvi, ki so se je udeležili dekan Filozofske fakultete Univerze Komenskega v Bratislavi red. prof. dr. Marián Zouhar, slovenski veleposlanik na Slovaškem dr. Stanislav Raščan, predstojnik Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani red. prof. dr. Marko Stabej, številne kolegice in kolegi iz Slovaške in Slovenije, bivši in zdajšnji študenti in študentke, smo predvajali dokumentarni film z naslovom Bratislavská slovenistika v retrospektivi in spominih. V njem lahko spoznamo kar 33 zgodb, ki približujejo življenje na slovenistiki v zadnjih tridesetih letih. Vsaka zgodba je posebna, pogosto ganljiva, vsem pa je skupna ljubezen do Slovenije, slovenščine in slovenske kulture. Ob gledanju so se obudili številni spomini na ure slovenskega jezika, ure slovenske književnosti in kulture, na več kot 150 kulturnih prireditev, vseh enajst nepozabnih Svetovnih

dnevov, osem strokovnih ekskurzij v Slovenijo, številne prevajalske projekte, seminarje slovenskega jezika, literature in kulture, poletne šole slovenskega jezika v Ljubljani, 25 gostovanj profesorice in profesorjev iz Slovenije in številne nepozabne semestrskeske izmenjave. V zadnjih dvajsetih letih, od kar poučujem na bratislavski slovenistiki, je več kot 1200 študentk in študentov obiskovalo različne slovenistične predmete. Zagotovo pa smo lahko vsi ponosni tudi na 43 diplomskih in magistrskih del s področja slovenistike, ki so nastala v zadnjih desetih letih.

**Navedene številke zagotovo pričajo o uspešni zgodbi slovenistike v treh desetletjih. Kateri pa so bili najpomembnejši mejniki v tem času? Kdaj (in kaj) je bilo še posebej naporno?**

Mejnikov je bilo kar nekaj. Eden od najpomembnejših se je zgodil v študijskem letu 1992/1993, ko je bila na delo na bratislavsko slovenistiko napotena prva slovenska lektorica doc. dr. Jasna Honzak Jahić. Slovenistika se je razvijala, nastajali so številni novi predmeti, število študentk in študentov je naraščalo, zato so na obeh filozofskih fakultetah, ljubljanski in bratislavski, začeli razmišljati, kako bi lahko slovenščina postala tudi del katerega izmed študijskih programov. Rezultat teh naporov je, da lahko od študijskega leta 2012/2013 dalje študentke in študenti v okviru programa Srednjeevropske študije diplomirajo iz slovenistike. Za študente je po eni strani zelo privlačen dodiplomski program, ki poteka v angleškem jeziku, po drugi strani pa tudi magistrski program, ki je del skupnega programa štirih univerz, ena od teh je ljubljanska. V teh letih smo imeli vseskozi podporo s strani programa Slovenščina na tujih univerzah Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani kot tudi Oddelka za slovanske filologije Filozofske fakultete Univerze Komenskega v Bratislavi, zato smo tudi težavnejše stvari, s katerimi smo se srečevali, reševali lažje.

**Ob pogledu v preteklost pa se ozrimo še v prihodnost. So glede na vse dejavnosti in dosežke v okviru slovenistike ter ob neizmerni vnemi ostali še kakšni neuresničeni izzivi, s katerimi se morate soočiti?**

Trenutno stojim pred kar nekaj izzivi, eden izmed največjih pa je, da se moram prilagoditi drugačnemu načinu poučevanja. Tukaj nimam v mislih učenja na daljavo, ki smo se ga posluževali v času epidemije covida-19, ko so vrata fakultete ostala zaprta, temveč gre za spremembo same strukture študentov, ki se vpisujejo na študij. V preteklosti sem bila navajena, da sem imela v predavalnici večinoma slovaške študentke in študente, torej homogeno skupino vrstnikov, ki se je spopadala s podobnimi težavami in zelo podobno napredovala. Danes je drugače, saj so v isti skupini študentke in študenti iz Slovaške, Ukrajine, Egipta, Poljske, Velike Britanije, Uzbekistana, Hrvaške, Belorusije, Rusije, Libanona ali pa Armenije. Zaradi jezikovnih, kulturnih, pogosto pa tudi generacijskih razlik sem morala tudi sama prilagoditi načine poučevanja in srčno upam, da sem na pravi poti.

*Miha Kragelj, Špela Sevšek Šramel*